

Kansallisen Kokoomuksen eduskuntaryhmä

Kansanedustaja, vuorineuvos Jere Lahti
00102 Eduskunta

SIVIILIVÄESTÖ KRIISITILANTEISSA
STETEn ja Lohjan kaupungin seminaari
Puheenvuoroelementtejä

Perinteinen sotilaallinen kriisi

- Eduskunnassa viime vuoden lopulla hyväksytyn turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaan puolustussuunnittelumme lähtökohtana on varautuminen ehkäisemään ennalta ja tarvittaessa torjumaan sotilaallinen voimankäyttö Suomea vastaan. Puolustuksen suunnittelussa käytetyt uhka- ja kriisimallit ovat alueellinen kriisi, poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus sekä sotilaallinen voiman käyttö joko strategisella iskulla tai strategisella iskulla alkavalla hyökkäyksellä alueiden valtaamiseksi. Muutosta edellisen selonteon uhkamalleihin on siinä, että strategisen iskun ja laajamittaisen hyökkäyksen uhkamallit on yhdistetty yhden sotilaallisen voiman käytön uhkamallin alle.
- Selonteossa todetaan myös, että Suomi kehittää ja laajentaa osallistumistaan siviilikriisinhallinnan kehittämiseen ja toteuttamiseen erityisesti EU:n mutta myös muiden järjestöjen ja toimintamuotojen puitteissa. Laki siviilikriisinhallinnasta tuli voimaan vuoden vaihteessa. Lailla täsmennetään viranomaisten toimialajakoa sekä säädetään kriisinhallintatehtäviin osallistuvan siviilihenkilöstön oikeudellisesta asemasta. Ulkoasiainministeriö päättää, mihin kriisinhallintatehtäviin siviilihenkilöstöä lähetetään. Sisäasiainministeriö vastaa siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuden ylläpidosta ja kehittämisestä.
- Ulkoasiainvaliokunta kiinnitti huomiota erityisesti yhteisten strategioiden merkitykseen kehitys- ja turvallisuuskysymysten suunnittelussa, jotta toimenpiteiden yhteisvaikutus voidaan maksimoida. Siviilikriisinhallinnalla on selkeä yhteys toisaalta kehitysapuun ja toisaalta konfliktien ehkäisyyn.
- Sodankäynnin teknologinen muutos sekä konfliktien luonteen muuttuminen on johtanut 1990-luvulta alkaen siviiliuhrien määrän räjähdysmäiseen kasvuun. Modernien, yhteiskuntien sisällä käytävien sotien tavoitteena ei ole vastapuolen

sotilasvoiman eliminoiminen kuin sen kulttuurin ja yhteiskunnan rakenteiden tuhoaminen.

- Vielä sata vuotta sitten siviilien osuus sodissa kuolleista oli vain viitisen prosenttia. Nyt siviiliuhrien osuudeksi arvioidaan jo 90 prosenttia. Pelastakaa Lapset -järjestön muutaman vuoden takainen raportti arvioi, että 1990-luvun sodissa kuoli yli kaksi miljoonaa lasta ja yli 12 miljoonaa jäi orvoiksi.

Suomen tilanne (väestön ikääntyminen, hyvinvoinnin rapistuminen)

- Tänä vuonna itse asiassa työmarkkinoilta poistuvien määrä on ensimmäistä kertaa suurempi kuin työmarkkinoille tulevien määrä. Suomi on kohtamassa tämän murroksen ensimmäisten joukossa maailmassa. Väestömme vanhenee maailman nopeimmassa vauhdissa. Yli 65-vuotiaiden määrä kaksinkertaistuu vuoteen 2030 mennessä ja heidän määränsä kasvaa 1,4 miljoonaan. Palvelujen kysyntä kasvaa ja tarvittavien palvelujen laatu muuttuu.
- Talous on hyvinvoinnin perusta. Ilman toimivaa taloutta ja kilpailukykyisiä, kasvuhaluja yrityksiä ei hyvinvointiyhteiskuntaamme voida rahoittaa. Väite vasemmalla siitä, että verotusta pitää puolustaa, on tähän aikaan sopimaton. Kokonaisveroasteemme on tällä hetkellä 2-3 %-yksikköä meille tärkeää vertailuryhmää eli EU15:ta korkeammalla. Vuosina 1982-1984 veroasteemme oli EU15:n laskennallisen keskiarvon alapuolella enkä usko kenenkään pystyvän väittämään, että asiat olivat Suomessa tuolloin huonommin tai että hyvinvointimme olisi ollut suhteellisesti vähäisempää.
- Globalisaatio merkitsee töiden uudelleenjakoa kansainvälisessä mittakaavassa. Talouden merkityksen korostuessa kansalaisten huolenaiheet saattavat hyvinkin keskittyä talouden häiriötilanteisiin. Mitä tapahtuu jos paikkakunnan tehdas lopettaa tai irtisanoo ihmisiä? Keskinäisriippuvuutemme on syventynyt. Hyvä esimerkki löytyy Nokian historiasta. Nokian nousu matkapuhelinten markkinajohtajaksi selittyy osaltaan 1990-luvun puolivälin kasvaneen kysynnän aiheuttamalla logistiikkakriisillä. Yhtiössä koettiinkin tarve uudistaa tuotantoa radikaalilla tavalla. Logistiikkajärjestelmää parannettiin mm. varastohallintaa kehittämällä, tehtaiden yhteistyötä lisäämällä ja näkyvyyttä alihankkijoihin parantamalla. Lisäksi tuotannon suunnittelussa siirryttiin alueellisen kysynnän ja tarjonnan tasapainoon perustuvaan malliin. Seurauksena varastokierto nopeutui 154 päivästä 68 päivään, raaka-aineiden kierto nopeutui 86 päivästä 26 päivään ja yhden puhelimen varastokustannukset puolittuivat. Puhelinten valmistusajat lyhenivät 40 minuutista 4 minuuttiin.
- Yritysten valmius reagoida kriiseihin on tärkeä tekijä. Nokian historiasta löytyy toinenkin valaiseva esimerkki: vuonna 2000 Philipsin komponenttitehtaalla Yhdysvalloissa oli lyhyt, mutta tuhoisa tulipalo, joka johti kuukausia kestäneisiin häiriöihin elintärkeiden komponenttien toimituksissa. Tämä aikana, jolloin puhelinten räjähtäneen kysynnän johdosta, kaikilla valmistajilla oli vaikeuksia saada riittävästi komponentteja. Nokia ratkaisi ongelman yhteistyössä Philipsin ja kehittämällä yhteistoimintaa Philipsin aasialaisten ja amerikkalaisten kilpailijoiden kanssa. Tuotantotavoitteista ei jouduttu tinkimään. Sen sijaan samat vaikeudet kohdannut Ericsson ei pystynyt tyydyttävällä tavalla ratkaisemaan komponenttien toimitusongelmia. Osittain tästä syystä yhtiö päättikin luopua matkapuhelinten valmistuksesta. Millaisissa kriisitunnelmissa Suomessa oltaisiinkaan, jos vuoden 2000 ongelmat olisivat johtaneet Nokian kannattavuuden tai tuotannon merkittävään laskuun seuranneina vuosina? Nokia on maksanut pelkinä yhteisöveroina 6 miljardia euroa vuosina 2000 – 2004.

Paradigman muutos (terroriteot, virtuaalivaltiot)

- Edessämme aukeaa siis uusi maisema, jossa kohtaamme uudenlaisia uhkia, joihin meidän täytyy yhteiskuntina tai tässä uudessa maisemassa toimivina yrityksinä sopeutua. Tuntuu julmalta sanoa näin juuri itsenäisyyspäivämme jälkeen, mutta kansallisvaltioiden merkityksen on vähentynyt, mikä puolestaan on johtanut uudentyyppiseen maailman jäsentymiseen. Ihmiset joutuvat sitoutumaan toisaalta globaaleihin järjestelmiin, toisaalta paikalliseen kulttuuriin. Jälkimmäisen rinnalle on syntynyt virtuaalivaltioita, jotka saavat monia ilmentymiä. Yhteistä virtuaalivaltioille on se, että ne rakentuvat usein karismaattisen johtajan ympärille.
- Virtuaalivaltioiden perusta on yhteisissä arvoissa tai uskonnossa. Joskus tärkeä yhdistävä tekijä on yhteinen etninen tausta tai kieli, mutta kaiken kaikkiaan niissä korostuu kansainvälinen verkostoituminen. Usein niiden toiminta kohdistuu ulkoista vihollista kohden. Niiden ajamien tavoitteiden tukena on sekä resursseja että tehokkaat johtamisjärjestelmät. Ne hyödyntävät toiminnassaan tehokkaasti kaikkia tämän päivän teknologian tarjoamia tiedonvälityksen menetelmiä. On muistettava, että virtuaalivaltioita on monenlaisia: Harley Davidson-kuskit tai Harry Potter-fanit muodostavat omat virtuaalivaltionsa. Vaarallisimmat virtuaalivaltiot rakentuvat romahtaneiden valtioiden rauniolle nouseviksi yksityisarmeijoiksi tai rikollisen toiminnan ympärille mafioiksi ja muiksi rikosliigoiksi. Virtuaalivaltiot kuuluvat myös terrorismiin. Taloudesta tutut ilmiöt – aiemmin suljetun maailman avautuminen, verkostoituminen – ovat muuttaneet perinteistä terrorismia ja luoneet uhan, jonka torjuntaan eivät enää perinteiset kansallisvaltiot tai valtakunnanrajat riitä.
- Nykypäivän terrorismi on yksilöiden tai pienten solujen toimintaa, jota ei enää ohjaa kovinkaan selkeä poliittinen ohjelma tarkasti yksilöityine vaatimuksineen. Terrorijärjestöillä ei ole enää tiettyyn maantieteelliseen alueeseen kohdistuvaa suppeaa agendaa. Nopean tiedonvälityksen ansiosta maailmasta on todellakin tullut yksi maailmankylä, jossa toimimalla yhdessä kolkassa voidaan vaikuttaa lähes välittömästi ja lähes yhtä tehokkaasti kuin toimimalla toisaalla. Näin on selvää, että me täällä kylmässä Pohjolassakin joudumme – vaikka emme erityisen kiinnostavia kohteita terrorismin kannalta olekaan – varautumaan kirjoiltaan kovin laajoihin uhkiin.
- Terrorismin uusi luonne ja sen saamat moninaiset muodot vaikeuttavat huomattavasti varautumista terrorismin aiheuttamiin uusiin uhkiin. Tapahtumien luonne osoittaa, että kysymyksessä on maailmanlaajuinen paradigman muutos. Asiat, jotka on koettu ihmisten kesken itsestään selviksi ja turvallisiksi, eivät sitä enää olekaan. Joukkoliikennevälineet, korkeat, suuria ihmismassoja vetävät kohteet, veden, ilman myrkyttömyys ja jopa kirjeen avaamisen turvallisuus, on kyseenalaista.
- Mutta jos katsomme pelkästään historiaan, keskitymme liiaksi torjumaan jotakin entistä, emme välttämättä onnistu tunnistamaan heikkoutta jossain toisaalla. Syyskuun 11. päivän iskuissa havaitut trendit tai niiden pohjalta tehdyt profiilit eivät olisi auttaneet Madridin junapommien estämisessä. Terrorismin rahoitusta vastaan on ryhdytty päättäväisiin toimiin, jotka ovat olleet tuloksellisia siinä mielessä, että terroristit eivät pysty käyttämään perinteistä pankkijärjestelmää kovinkaan tehokkaasti. Käteisen merkitys onkin korostunut. Toisaalta on muistettava, että terrori-iskujen toteuttamiseen ei vaadita hurjia summia rahaa, varsinkaan kun itsemurhaiskut, joissa ei tarvitse suunnitella pakenemisen tai piileskelyn varalta, ovat yleistyneet. Syyskuun 11. päivän iskujen budjetin on arvioitu olleen 400 000 –

500 000 dollaria, Madridin junapommien 10 000 dollaria. Tulisiko terrorismin vastaisessa taistelussa sitten kieltää käteinen raha?

Prioriteetti (taloudentekijät)

- Suurinta huolta kansalaisten arjessa aiheuttaa varmaankin globalisaation aiheuttama töiden kansainvälinen uudelleenjakko, joka on kaiken kaikkiaan vaikea, monimutkainen ja moni-ilmeinen ilmiö käsitettäväksi. Mittasuhteet ovat liian laajat ja vaikutukset moninaiset ymmärrettäväksi hetkessä. Lisäksi kokonaisuutta on vaikea lähestyä moraalisesti: globalisaatio saattaa uhata meidän totuttua hyvinvointimme tasoa, mutta samalla se nostaa köyhyydestä lukemattomia määriä kehitysmaiden kansalaisia.
- Tällä hetkellä kasvaa yhä voimakkaammaksi tietoisuus kuntatalouden kriisistä. Eläkepommin sijaan meidän onkin ehkä syytä tarkata palvelujen rahoittamisen kriisiä kysynnän moninkertaistuessa ja laadullisten tarpeiden monimutkaistuessa.
- Mitä varautuminen voi merkitä tällaisessa tilanteessa? Julkisen vallan tehtävä on luoda toimintaedellytyksiä ja mahdollistaa talouden pelimerkit. Vain tätä kautta pidetään huolta hyvinvoinnista.